

Posudek diplomové práce

Autorka práce: Jana Procházková

Název práce: Hřebečtí Němci ve staré vlasti a v Německu, FHS UK 2005.

Cílem práce bylo analyzovat identitu hřebečských Němců. Dále si autorka klade za cíl zjistit, jak vnímají Němci z Hřebečka příslušnost k zaniklému německému ostrovu a zda a do jaké míry se s ním identifikují.

Práci autorka uvozuje explanací co je Hřebečsko. Vymezuje ho z geografického hlediska, z hlediska jazykového a kulturního. Tak, jako je po celé Evropě běžné, izoglosy jednotlivých studovaných charakteristik se nekryjí a proto autorčino vymezení této etnografické oblasti zůstává vágní. Pro ni je však podstatné, že tento region vnímají jako celek její respondenti. Jejich vzorek autorka konstruuje z příslušníků Hřebečského vlasteneckého spolku, jehož členové žijí v Německu i v dalších zemích a který sídlí v německém městě Göppingen ve spolkové zemi Bádensko-Württembersko. Vzorek sestavený z obyvatel tohoto města a okolí tvoří 12 osob, 8 mužů a 4 ženy důchodového věku většinou původně z venkovského prostředí. S respondenty byly uskutečněny rozhovory s polostandardizovanými otázkami zaznamenávanými diktafonem. Informace z rozhovorů byly doplněny daty písemné povahy, zejména údaje publikovanými v časopisu Hřebečská vlast a v publikacích historiků a částečně i daty archivní povahy.

V podkapitole „Problémy vyplývající z použitých metod“ si autorka celkem zbytečně dělá starosti s reprezentativností vzorku. Vzorek reprezentativní pravděpodobně nebude, byť se autorka domnívá, že ano, a podle publikovaných údajů to nelze ověřit. Z textu autorky na s. 9 je pouze patrné, že neví, co to je reprezentativnost vzorku a jak se zjišťuje. U kvalitativních výzkumů, jako je ten autorčin, ostatně na reprezentativnosti vzorku netrváme. Nepřesně se též poučila, co je to reliabilita odpovědi. Není to pravdivost odpovědi, jak říká, ale stálost, neměnnost odpovědi. Reliabilní měření je takové měření, které při opakované aplikaci dává shodné výsledky, pokud se stav pozorovaného objektu nezmění.

V dalším textu autorka píše o historii Hřebečka. Stručně se vyjadřuje k jeho historii do 1. světové války, podrobněji o vývoji situace v meziválečném Československu, za druhé světové války, kdy se region stal součástí říše, a zejména v době odsunu, který již respondenti mohli pamatovat a jehož průběh mohl ovlivnit jejich současné názory. Součástí historického exkursu je též charakteristika regionu, rozbor zdejší ekonomické situace a demografických údajů. Tento obraz je následně konfrontován s vyprávěním respondentů a s popisy historiků. Autorka se přitom především soustřeďuje na komentování historických událostí, tak jak je vnímali bývalí hřebečtí obyvatelé. Komentáře historické situace se ve vyprávění prolínají s epizodami které se odehrály v lokálním prostředí, na kterých vyprávějí své názory dokladují. Podobně je popisována situace po přestěhování do Německa. Zajímavé jsou informace o přijetí v Německu po vysídlení, včetně strategií, které odsunutí Němci volili k tomu, aby si zlepšili svoji životní úroveň a integrovali se do místní společnosti. Zde, přibližně od strany 102, se autorka poprvé jasněji dotýká problematiky identity respondentů, která by měla být ústředním tématem práce. Autorka zajímavě argumentuje, že emocionální integrace do nového prostředí nemusela být vždy úspěšná. Ukazuje dokonce, že ani po šedesátiletém pobytu někteří vysídlení Němci nové bydliště

neoznačují pojmem „vlast“ a staví otázku emocionální integrace do značné míry jako otázku generační. Tento argument dotvrzují i společenské aktivity hřebečských Němců, jejich vzájemné setkávání na úrovni spolkové činnosti a jejich publikační aktivity ve vlastních tiskovinách, jež autorka popisuje.

Práce Jany Procházkové je nesporně zajímavou rekonstrukcí života rodáků německého jazykového ostrova, kteří byli nuceni po druhé světové válce přesídlit do nového prostředí. Z větší části spíše připomíná práci historika, který se snaží pomocí písemného materiálu rozkrýt průběh historických událostí a pomáhá si při rekonstrukci lokálních dějin také orální historií. Při té příležitosti text ožívuje emocionálními prožitky aktérů událostí. Samotnému problému identit je věnována menší část práce a to ještě pouze z hlediska identifikace s původním prostorem, odkud skupina přesídlila. V tomto ohledu práce dokládá, že lidé, kteří z prostoru Hřebečska odešli, a to často ve velmi mladém věku, se s tímto prostorem nadále identifikují a cítí sounáležitost s lidmi, kteří se v daném prostoru též narodili a se kterými též sdílejí osud vyhnanců. Autorka v práci naznačuje, proč tomu tak pravděpodobně je a velmi zajímavým způsobem shrnuje faktory pozitivně ovlivňující identifikaci s novým prostředím a naopak faktory s maladaptacním efektem.

Práci lze považovat za nadprůměrnou, psanou kultivovaným jazykem, s minimem překlepů, s rozsáhlým seznamem literatury, s níž se v textu také skutečně pracuje (ocenil bych však větší počet antropologických publikací). Přesto lze k textu vyjádřit několik připomínek:

1. Bylo možné lépe volit cíle práce. Pokud by cíl práce byl formulován jako rekonstrukce osudů vybrané skupiny rodáků z Hřebečska na základě jejich vyprávění, byl by splněn skutečně vynikajícím způsobem, zatímco v oblasti identit lze uplatnit námitku, že problematika identit je širší než vztah k místu původu. Autorka zde bohužel opomenula, že vymezení lidské identity a jejímu výzkumu už byla věnována rozsáhlá literatura. Otázce, co lidská identita je a jak ji lze zkoumat se v práci nevěnuje a v seznamu literatury na relevantní díla k tomuto tématu neodkazuje.
2. Bylo možné přesněji vymezit skupinu obyvatel, na níž lze zjištěná data zobecnit. Dovolují si pochybovat, že zmíněných 12 osob ve věku 67 – 87 let reprezentují skupinu vysídlených jako celek. Domnívám se, že reprezentují jen část vysídlených. V první řadě všechny vybrané osoby žijí v jednom regionu, a to v místě největší koncentrace vysídlenců z Hřebečska. Dále se pravděpodobně jedná ve všech případech o osoby aktivní v krajanském spolku. Předpokládejme, že je v tomto spolku 5 500 osob, jak uvádí jeho funkcionáři. To nám ale neodpovídá na otázku, kolik krajanů ve spolku není, kolik se jich se svými krajany již pravidelně nekontaktuje, kde žijí a s čím se ztotožňují. Vysídleno z Hřebečska přeci bylo 120 tisíc osob a nevíme, kolik je jich naživu. Tímto neříkám, že autorka měla rozšiřovat vzorek nebo hledat nečleny spolku. Sebrala velmi zajímavé a cenné informace. Pouze nepřesně vyhodnotila, o kom tyto informace vypovídají. Vypovídají jen o určité skupině vysídlenců, a to pravděpodobně především o těch, kteří si uchovávají silné pouto k místu původu. I v této skupině ostatně autorka zachytila respondentku, která udržovala kvůli odlišnému náboženskému vyznání se skupinou spíše sporadické kontakty.

Práce autorky má nadprůměrný rozsah. Svědčí o tom, že autorka umí velmi dobře pracovat s písemnými prameny, umí si stanovit výzkumný úkol, řešit ho, uskutečnit výzkum v obtížném

terénu a sebraná data vyhodnotit. I přes zmíněné připomínky **považuji práci za výbornou.**

Práci doporučuji k obhajobě,

PhDr. Zdeněk Uherek, CSc.
oponent